

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH

Xurramova Xilola O'ktamovna
Iqtisodiyot fakulteti Menejment
yo'nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy, amaliy hamda institutsional jihatlarini batafsil tahlil qilingan. Unda raqamli texnologiyalar, elektron tijorat, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data), bulutli texnologiyalar va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining iqtisodiy jarayonlarga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish, investitsiya muhitini yaxshilash, innovatsion faoliyatni rivojlantirish hamda menejmentning zamonaviy usullarini qo'llash orqali iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash masalalari ko'rib chiqilgan. Maqolada O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va ularning iqtisodiy o'sishga ta'siri ilmiy manbalar asosida tahlil etilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, elektron xizmatlarni rivojlantirish hamda innovatsion boshqaruv tizimlarini takomillashtirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlashning muhim omillaridan biri ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, menejment, elektron tijorat, sun'iy intellekt, Big Data, innovatsiya, investitsiya, iqtisodiy o'sish, raqobatbardoshlik, raqamli texnologiyalar, boshqaruv, elektron xizmatlar, iqtisodiy rivojlanish.

Аннотация

В данной статье подробно рассматриваются теоретические, практические и институциональные аспекты развития малого бизнеса и частного предпринимательства в условиях цифровой экономики. Освещается влияние цифровых технологий, электронной коммерции, искусственного интеллекта, больших данных (Big Data), облачных технологий и современных информационно-коммуникационных систем на развитие экономики и повышение эффективности предпринимательской деятельности. Особое внимание уделено вопросам повышения конкурентоспособности субъектов малого бизнеса, совершенствования инвестиционной среды, внедрения инноваций и применения современных методов менеджмента. Также анализируются проводимые в Республике Узбекистан реформы по развитию цифровой экономики, механизмы государственной поддержки предпринимательства и их влияние на обеспечение устойчивого экономического роста. На основе проведённого анализа обосновано, что широкое внедрение цифровых технологий, развитие электронных услуг и совершенствование современных систем управления являются важнейшими факторами дальнейшего развития национальной экономики.

Ключевые слова: цифровая экономика, малый бизнес, частное предпринимательство, менеджмент, электронная коммерция, искусственный интеллект, Big Data, инновации, инвестиции, экономический рост, конкурентоспособность, цифровые технологии, управление, электронные услуги, устойчивое развитие экономики.

Asosiy

qism

Bugungi kunda dunyo iqtisodiyoti jadal rivojlanib, raqamli texnologiyalar barcha sohalarga chuqur kirib bormoqda. Raqamli iqtisodiyot zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri bo'lib, mamlakat iqtisodiy salohiyatini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va aholi farovonligini yuksaltirishda katta

ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda. Kichik biznes har qanday davlat iqtisodiyotining asosiy tayanchlaridan biri hisoblanadi. U iqtisodiy o'sishning muhim manbai bo'lish bilan birga, yangi ish o'rinlarini yaratadi, aholi bandligini ta'minlaydi hamda ichki bozorda sog'lom raqobat muhitini shakllantiradi. Shu sababli O'zbekistonda ham kichik biznesni rivojlantirish va tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida tadbirkorlik faoliyatini yuritish ancha qulaylashmoqda. Elektron tijorat platformalari, internet marketing, mobil ilovalar, elektron to'lov tizimlari hamda masofaviy bank xizmatlari tadbirkorlarga o'z mahsulot va xizmatlarini kengroq bozorga taklif etish imkoniyatini bermoqda. Natijada korxonalarining xarajatlari kamayib, daromadlari ortmoqda. Raqamli texnologiyalarni ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalariga joriy etish mehnat unumdorligini oshirishga xizmat qiladi. Zamonaviy boshqaruv tizimlari yordamida korxonalar ishlab chiqarish jarayonlarini nazorat qilish, resurslardan oqilona foydalanish va xarajatlarni kamaytirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa mahsulot sifatining oshishi hamda iste'molchilar talabining qondirilishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda elektron tijorat iqtisodiyotning eng tez rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Onlayn savdo platformalari orqali tadbirkorlar o'z mahsulotlarini nafaqat mahalliy, balki xalqaro bozorlarga ham olib chiqish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Elektron tijorat xaridorlar uchun vaqt va mablag'ni tejash imkonini bersa, tadbirkorlar uchun yangi mijozlarni jalb qilish va savdo hajmini oshirishga xizmat qiladi. Raqamli iqtisodiyotning yana bir muhim afzalligi – investitsiya muhitini yaxshilashdir. Zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida investorlar korxonalar faoliyati haqida

tezkor va ishonchli ma'lumotlarga ega bo'lishlari mumkin. Bu esa investitsion jozibadorlikni oshirib, yangi loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shuningdek, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data), bulutli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlaridan foydalanish iqtisodiy jarayonlarni yanada samarali tashkil etishga yordam bermoqda. Ushbu texnologiyalar ishlab chiqarish hajmini oshirish, xarajatlarni optimallashtirish hamda boshqaruv qarorlarini tez va aniq qabul qilish imkonini yaratadi. Kichik biznes subyektlarining muvaffaqiyatli faoliyat yuritishida malakali menejerlarning o'rni ham muhim hisoblanadi. Menejmentning zamonaviy usullaridan foydalanish korxonaning strategik rivojlanishini ta'minlaydi, ichki boshqaruv tizimini takomillashtiradi hamda xodimlarning mehnat unumdorligini oshiradi. Shu bois menejment yo'nalishida tahsil olayotgan mutaxassislar zamonaviy iqtisodiyot talablariga mos bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlari zarur. Bundan tashqari, davlat tomonidan tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan imtiyozlar, soliq yengilliklari, kredit va subsidiyalar kichik biznesning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu qo'llab-quvvatlash mexanizmlari yangi korxonalar tashkil etish, innovatsion loyihalarni amalga oshirish hamda eksport salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Kelgusida raqamli texnologiyalarni iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga keng joriy etish, elektron davlat xizmatlarini rivojlantirish, zamonaviy boshqaruv tizimlarini takomillashtirish va raqamli savodxonlikni oshirish orqali mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga erishish mumkin.

Elektron tijoratning rivojlanishi kichik biznes subyektlari uchun ayniqsa katta imkoniyatlar yaratmoqda. Avvallari tadbirkorlar mahsulotlarini faqat mahalliy bozorda sotish imkoniga ega bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda internet orqali xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyati yuzaga kelmoqda. Marketplace platformalari, ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar va internet-do'konlar mahsulotlarni reklama qilish, buyurtmalarni qabul qilish hamda mijozlar bilan doimiy aloqada bo'lish imkonini

bermoqda. Bu esa korxonalar daromadining oshishi va iqtisodiy samaradorlikning ortishiga xizmat qiladi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida marketing faoliyati ham tubdan o'zgarmoqda. Raqamli marketing vositalari, jumladan, SEO, SMM, Google Ads, elektron pochta marketingi va kontent marketingi orqali korxonalar o'z mijozlarini aniq segmentlarga ajratish, ularning ehtiyojlarini o'rganish va shaxsiylashtirilgan reklama strategiyalarini ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa reklama xarajatlarini kamaytirish bilan birga savdo hajmini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi.

Sun'iy intellekt texnologiyalarining iqtisodiyotga kirib kelishi boshqaruv samaradorligini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Sun'iy intellekt yordamida mijozlarning xarid odatlari tahlil qilinmoqda, talab prognoz qilinmoqda, ishlab chiqarish jarayonlari avtomatlashtirilmoqda hamda moliyaviy xavflar oldindan aniqlanmoqda. Shuningdek, chatbotlar, virtual yordamchilar va avtomatik maslahat tizimlari mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini yanada yaxshilamoqda.

Katta ma'lumotlar (Big Data) texnologiyasi ham zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylanmoqda. Korxonalar millionlab iste'molchilar haqidagi ma'lumotlarni tahlil qilish orqali bozor tendensiyalarini aniqlash, ishlab chiqarish rejasini shakllantirish hamda strategik qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Davlat tomonidan tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan islohotlar ham kichik biznes rivojiga katta hissa qo‘shmoqda. Soliq imtiyozlari, subsidiyalar, imtiyozli kreditlar, eksportni rag‘batlantirish dasturlari, biznes inkubatorlari va innovatsion markazlar yangi korxonalar tashkil etish hamda mavjud biznes faoliyatini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, davlat xizmatlarining elektron shaklga o‘tkazilishi tadbirkorlar uchun ortiqcha byurokratik to‘siqlarni kamaytirib, biznes yuritishni ancha qulaylashtirdi.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bilan bir qatorda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, kiberxavfsizlikni ta'minlash, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, internet infratuzilmasini takomillashtirish, raqamli savodxonlikni oshirish hamda malakali IT mutaxassislarini tayyorlash dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda. Ushbu muammolarni samarali hal etish mamlakat iqtisodiyotining kelgusidagi barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Kelgusida sun'iy intellekt, robototexnika, blokcheyn, narsalar interneti (IoT), 5G texnologiyalari va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarini iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga keng joriy etish orqali ishlab chiqarish samaradorligini yanada

oshirish mumkin. Shuningdek, elektron hukumat tizimini rivojlantirish, elektron xizmatlar sifatini yaxshilash, raqamli ta'limni kengaytirish va innovatsion ekotizimni shakllantirish mamlakatning iqtisodiy salohiyatini mustahkamlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlovchi muhim omillardan biridir. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish, elektron tijoratni rivojlantirish, zamonaviy menejment usullaridan foydalanish hamda investitsiya muhitini yaxshilash iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Kelgusida raqamli transformatsiyani yanada jadallashtirish orqali kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirish va yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yaratish mumkin.

Umuman olganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish zamonaviy iqtisodiy siyosatning eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, zamonaviy menejment usullarini amaliyotga tatbiq etish hamda qulay investitsiya muhitini yaratish orqali iqtisodiy o'sish sur'atlarini jadallashtirish, aholining bandligini oshirish va mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligini mustahkamlash mumkin. Shu sababli raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlarni izchil davom ettirish, zamonaviy texnologiyalarni keng tatbiq etish va malakali kadrlarni tayyorlash O'zbekiston iqtisodiyotining istiqboldagi barqaror rivojlanishining asosiy omillaridan biri bo'lib qoladi.

ADABIYOTLAR

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining iqtisodiyot va tadbirkorlikni rivojlantirishga oid farmon va qararlari.
O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Statistik to'plamlar. – Toshkent.
O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki materiallari.

Abdullayev Yo. **Korxona iqtisodiyoti.** – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
Samatov G'. **Menejment asoslari.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
Iqtisodiyot nazariyasi. Oliy ta'lim muassasalari uchun darslik. – Toshkent, 2022.
O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni.